

A. Komentarz tezowy

Kodeks rodzinny i opiekuńczy

z dnia 25 lutego 1964 r.

t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.

(wyciąg)

Tytuł II. Pokrewieństwo i powinowactwo

(...)

Dział IA. Rodzice i dzieci

(...)

Rozdział II. Stosunki między rodzicami a dziećmi

(...)

Oddział 2. Władza rodzicielska

Art. 92. [Okres]

Dziecko pozostaje aż do pełnoletności pod władzą rodzicielską.

1. W obowiązującym stanie prawnym władza rodzicielska matki powstaje z momentem urodzenia się dziecka, a nie jego poczęcia. Powstanie zaś władzy rodzicielskiej ojca jest zależne od tego, czy dziecko pochodzi ze związku małżeńskiego, czy pozamałżeńskiego.

2. Z chwilą urodzenia dziecka władza rodzicielska nie powstaje w ogóle, jeśli rodzice ze względu na wiek lub ubezwłasnowolnienie

(całkowite, częściowe) nie posiadają pełnej zdolności do czynności prawnych (art. 94 § 1 KRO).

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 1.3.*

Z mocy art. 10 § 2 KC przez zawarcie małżeństwa małoletni uzyskuje pełnoletność i nie traci jej w razie późniejszego unieważnienia małżeństwa.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 1.4.*

Od reguły wygaśnięcia władzy rodzicielskiej w związku z pełnoletnością dziecka istnieje wiele wyjątków i tak, władza rodzicielska ustaje na skutek: śmierci rodzica lub dziecka, zaprzeczenia macierzyństwa lub ojcostwa, ustalenia bezskuteczności uznania ojcostwa, uchylenia prawomocnego wyroku ustalającego ojcostwo, przysposobienia dziecka, zawieszenia władzy rodzicielskiej, pozbawienia władzy rodzicielskiej.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 1.4.*

Art. 93. [Podmioty]

§ 1. Władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom.

§ 2. Jeżeli wymaga tego dobro dziecka, sąd w wyroku ustalającym pochodzenie dziecka może orzec o zawieszeniu, ograniczeniu lub pozbawieniu władzy rodzicielskiej jednego lub obojga rodziców. Artykuł 107 i art. 109–111 stosuje się odpowiednio.

1. Władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom (art. 93 § 1 KRO). Wynika z tego, że żadne z rodziców nie może uzurpować sobie przy wykonywaniu tej władzy pozycji szczególnie uprzywilejowanej.

2. Wyjątkiem od zasady wyrażonej w art. 93 § 1 jest art. 94 § 1 KRO.

3. Artykuł 93 § 2 KRO mówi ogólnie o ustaleniu pochodzenia dziecka, zatem ma zastosowanie także w sprawach o ustalenie macierzyństwa.

4. Naturalną konsekwencją elastycznego podejścia do władzy rodzicielskiej w sprawie o pochodzenie dziecka jest zawarte w omawianym przepisie odesłanie do art. 107 i 109–111 KRO, które precyzują sposoby wykonywania władzy rodzicielskiej.

5. Ponieważ poszerzenie kognicji sądu o rozstrzygnięcia w przedmiocie pozbawienia, zawieszenia i ograniczenia władzy rodzicielskiej nie wpływają na zmianę procesowego trybu sprawy „głównej”, dlatego też sąd rozpoznaje łączną sprawę o pochodzenie dziecka i o władzę rodzicielską w składzie jednoosobowym.

6. Jeśli sąd, na podstawie art. 93 § 2 KRO, może pozbawić władzy rodzicielskiej rodziców posiadających pełną zdolność do czynności prawnych, to tym bardziej może pozbawić rodziców, mających ograniczoną zdolność do czynności prawnych, wycinka tej władzy, wynikającego z art. 96 § 2 KRO.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 1.3.*

Art. 94. [Rozwinięcie]

§ 1. Jeżeli jedno z rodziców nie żyje albo nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, władza rodzicielska przysługuje drugiemu z rodziców. To samo dotyczy wypadku, gdy jedno z rodziców zostało pozbawione władzy rodzicielskiej albo gdy jego władza rodzicielska uległa zawieszeniu.

§ 2. (uchylony)

§ 3. Jeżeli żadnemu z rodziców nie przysługuje władza rodzicielska albo jeżeli rodzice są nieznanymi, ustanawia się dla dziecka opiekę.

1. Brak władzy rodzicielskiej, ze względu na nieposiadanie pełnej zdolności do czynności prawnych, nie wyłącza uczestnictwa rodziców w sprawowaniu bieżącej pieczy nad osobą dziecka i jego wychowywaniu, chyba że sąd opiekuńczy ze względu na dobro dziecka postanowi inaczej (art. 96 § 2 KRO).

2. Gdy żadnemu z rodziców nie przysługuje władza rodzicielska – bez względu na przyczynę – albo jeżeli rodzice są nieznanymi, tzn. nie zostało ustalone pochodzenie dziecka, ustanawia się dla dziecka opiekę.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 1.3.*

Art. 95. [Treść]

§ 1. Władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka, z poszanowaniem jego godności i praw.

§ 2. Dziecko pozostające pod władzą rodzicielską winno rodzicom posłuszeństwo, a w sprawach, w których może samodzielnie podejmować decyzje i składać oświadczenia woli, powinno wysłuchać opinii i zaleceń rodziców formułowanych dla jego dobra.

§ 3. Władza rodzicielska powinna być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny.

§ 4. Rodzice przed powzięciem decyzji w ważniejszych sprawach dotyczących osoby lub majątku dziecka powinni je wysłuchać, jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala, oraz uwzględnić w miarę możliwości jego rozsądne życzenia.

1. Władza rodzicielska, jak to wynika z całokształtu przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, a zwłaszcza art. 95 § 1, art. 96 i 98 § 1 KRO, stanowi ogół obowiązków i praw względem dziecka mających na celu zapewnienie mu należytej pieczy i strzeżenie jego interesów.

2. Władza rodzicielska to przede wszystkim zespół obowiązków rodziców względem dziecka. Uprawnienia rodziców w stosunku do dziecka są wtórnym składnikiem tej władzy.

3. Władza rodzicielska obejmuje całokształt spraw dziecka i pieczę nad jego osobą, zarząd jego majątkiem oraz jego reprezentowanie.

4. Do czynności z zakresu pieczy nad osobą należą w szczególności: wychowywanie i kierowanie dzieckiem (art. 96 § 1 KRO), wybór imienia dla dziecka (art. 59 PrASC), troska o jego szeroko rozumiane bezpieczeństwo, zapewnienie dziecku należytej egzystencji.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 1.2.*

Poza zakresem władzy rodzicielskiej są: obowiązek rodziców i dzieci wzajemnego szacunku i wspierania się, nadanie dziecku nazwiska, miejsce zamieszkania dziecka, kontakty z dzieckiem oraz obowiązek alimentacyjny.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 1.7.*

5. W najprostszej postaci władza rodzicielska sprowadza się do dbania o dobro dziecka, do zapewnienia mu warunków rozwoju osobowego (duchowego) i egzystencji materialnej.

6. Treść pojęcia „dobro dziecka” odpowiada w ogólnych zarysach pojęciu nadrzędnego interesu dziecka, rekonstruowanego na podstawie przepisów Konwencji o prawach dziecka.

7. Zasady dobra dziecka nie można rozumieć w ten sposób, że eliminuje ona całkowicie interes rodziców. Interes ten nie może być decydujący dla rozstrzygnięcia sprawy, chyba że ochronę dobra dziecka da się pogodzić – nawet przy założeniu, że rozstrzygnięcie spowoduje pewne przejściowe ujemne skutki dla dziecka – z interesem rodziców.

8. W noweli Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 6.11.2008 r. położono nacisk na zaakcentowanie potrzeby **racjonalnego partnerstwa rodziców i dzieci** w zakresie wykonywania władzy rodzicielskiej. O ile nakaz racjonalnego partnerstwa nie nadaje się do bezpośredniego egzekwowania, o tyle ocena jego przestrzegania

może wpływać na ocenę wykonywania praw we wzajemnych stosunkach rodziców i dzieci.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 2.1.*

Art. 96. [Rozwinięcie]

§ 1. Rodzice wychowują dziecko pozostające pod ich władzą rodzicielską i kierują nim. Obowiązani są troszczyć się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka i przygotowywać je należycie do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień.

§ 2. Rodzice, którzy nie mają pełnej zdolności do czynności prawnych, uczestniczą w sprawowaniu bieżącej pieczy nad osobą dziecka i w jego wychowaniu, chyba że sąd opiekuńczy ze względu na dobro dziecka postanowi inaczej.

1. Wychowanie dziecka obejmuje wychowanie fizyczne i duchowe.

2. Kierowanie dzieckiem obejmuje regulowanie jego trybu i sposobu życia.

3. Rozwinięciem obowiązku rodziców przejawiania troski o fizyczny i duchowy rozwój dziecka oraz przygotowania go do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do uzdolnień jest obowiązek alimentacyjny rodziców względem dziecka.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 1.2.*

Artykuł 96 § 2 KRO zapewnia rodzicowi niemającemu pełnej zdolności do czynności prawnej „tylko” **współdział** w sprawowaniu bieżącej pieczy nad dzieckiem i jego wychowywaniu, z którym łączy się roszczenie o „dopuszczenie” do współwykonywania władzy rodzicielskiej.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 1.3.*

Art. 96¹. [Zakaz stosowania kar cielesnych wobec dzieci]

Osobom wykonującym władzę rodzicielską oraz sprawującym opiekę lub pieczę nad małoletnim zakazuje się stosowania kar cielesnych.

1. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy z 10.6.2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 125, poz. 842), którą wprowadzono omawiany przepis, ustawodawca miał na celu zmianę postaw społeczeństwa i wskazanie na inne metody wychowawcze.

Tą samą nowelizacją wzmocniono środki prawa karnego materialnego i procesowego służące przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, a do samej ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wprowadzono art. 12a, przyznający pracownikowi socjalnemu uprawnienie do odebrania dziecka w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie i umieszczenia go u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej.

2. Komentowany przepis znajduje się wśród przepisów o władzy rodzicielskiej, jednak wyrażony w nim zakaz jest adresowany także do osób sprawujących nad dzieckiem opiekę lub pieczę. Dotyczy więc także opiekunów oraz osób sprawujących nad dzieckiem pieczę zastępczą. Niedopuszczalne z oczywistych względów byłoby jednak twierdzenie, że innych osób on nie dotyczy. Jeśli bowiem osoby wymienione w tym przepisie nie mogą stosować kar fizycznych, mimo że są uprawnione i zobowiązane do wychowywania dziecka i kierowania nim, to tym bardziej dotyczy to osób trzecich.

3. Naruszenie zakazu stosowania kar cielesnych może skutkować zastosowaniem przez sąd opiekuńczy środków z art. 109, a w poważniejszych wypadkach może wchodzić w grę pozbawienie władzy rodzicielskiej lub odpowiedzialność karna.

Art. 97. [Wykonywanie]

§ 1. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, każde z nich jest obowiązane i uprawnione do jej wykonywania.

§ 2. Jednakże o istotnych sprawach dziecka rodzice rozstrzygają wspólnie; w braku porozumienia między nimi rozstrzyga sąd opiekuńczy.

1. W art. 97 § 1 KRO została wyrażona jedna z naczelnych zasad wykonywania władzy rodzicielskiej – **zasada autonomii rodziców**, która przejawia się w tym, że każde z rodziców jest uprawnione i obowiązane do samodzielnego wykonywania władzy rodzicielskiej.

2. **Istotną sprawę dziecka**, przez przeciwieństwo, można zdefiniować jako sprawę niezwiązaną z codzienną egzystencją i z bieżącym procesem wychowawczym. Muszą to być sprawy istotne, a więc takie, które mają wpływ na dalszy rozwój dziecka.

3. Do istotnych spraw dziecka należą sprawy związane z miejscem pobytu dziecka. Unormowanie zawarte w art. 26 § 1 KC, dotyczące miejsca zamieszkania, nie wyłącza potrzeby konkretnego rozstrzygnięcia o miejscu pobytu.

4. Sprawy o rozstrzygnięcie istotnych spraw dziecka są zastrzeżone dla właściwości sądu opiekuńczego. Mogą być wszczynane zarówno na wniosek, jak i z urzędu. Wniosek podlega opłacie stałej w wysokości 40 zł (art. 23 pkt 1 KSCU).

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 2.1.*

Art. 98. [Reprezentacja dziecka]

§ 1. Rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawowy dziecka.

§ 2. Jednakże żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka:

- 1) przy czynnościach prawnych między dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską;
- 2) przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania.

§ 3. Przepisy paragrafu poprzedzającego stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym.

1. Przedstawicielstwo ustawowe jest rodzajem umocowania do działania w cudzym imieniu, wynikającym z ustawy. Przedstawiciel dokonuje zatem czynności prawnych ze skutkiem dla reprezentowanego. Reprezentacja dziecka przez rodziców jest atrybutem ich władzy rodzicielskiej, przy ograniczeniu władzy rodzicielskiej uprawnienie do reprezentacji zależy od zakresu i formy tego ograniczenia.

2. Reprezentacja dziecka umożliwia dokonywanie w jego imieniu czynności prawnych, czynności przed sądami w sprawach cywilnych, czynności przed organami administracyjnymi, jak też czynności przed sądami administracyjnymi. Reprezentacja zachodzi także przy wyrażaniu przez rodziców zgody na leczenie dziecka. Z elementami reprezentacji mamy też do czynienia w sprawach karnych (przede wszystkim wtedy, gdy dziecko jest pokrzywdzonym) oraz w postępowaniu w sprawach nieletnich.

3. Artykuł 98 § 1 zd. 2 KRO uprawnia każdego z rodziców do samodzielnego działania. Należy jednak pamiętać o treści art. 97 § 2 KRO, stosownie do którego o istotnych sprawach dziecka rodzice rozstrzygają wspólnie, a w braku porozumienia między nimi rozstrzyga sąd opiekuńczy.

4. Małoletni po ukończeniu 13. roku życia nabywa ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Od tego wieku pewnych czynności może dokonywać samodzielnie, inne za zgodą przedstawiciela ustawowego (art. 17 KC). Samodzielne działanie takiego dziecka może dotyczyć czynności innych niż wymienione w art. 17 KC (a zatem czynności przysparzających dla dziecka), a także wymienionych w art. 21 i 22 KC. Zgodnie z art. 58 PrBank małoletni posiadacz rachunku oszczędnościowego, rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego lub rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej może po ukończeniu 13 lat swobodnie dysponować środkami pieniężnymi zgromadzonymi na tych rachunkach, o ile nie sprzeciwi się temu na piśmie jego przedstawiciel ustawowy.

5. Jeżeli dla danej czynności prawnej wymagana jest (art. 17 KC), zgoda przedstawiciela ustawowego, ważność umowy zależy od potwierdzenia umowy przez tego przedstawiciela (art. 18 § 1 KC). Potwierdzenie następuje w formie wymaganej dla danej czynności prawnej (art. 63 § 2 KC). Zgoda może być udzielona zarówno przed, jak i po dokonaniu czynności (art. 63 § 1 KC).

6. Ponieważ do zarządu majątkiem dziecka przez rodziców nie należy zarobek dziecka oraz przedmioty oddane dziecku do swobodnego użytku (art. 101 § 2 KRO), rodzice nie mogą reprezentować dziecka przy czynnościach dotyczących tych przedmiotów, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w art. 21 i 22 KC.

7. Wyłączenia reprezentacji mogą też wynikać z osobistego charakteru czynności, jak np. uznanie ojcostwa, zawarcie małżeństwa. Dotyczy to też umowy o pracę z uwagi na osobisty charakter stosunku pracy. Zgodnie z art. 22 § 3 KP osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych może, bez zgody przedstawiciela ustawowego, nawiązać stosunek pracy oraz dokonywać czynności prawnych, które dotyczą tego stosunku. Jednak gdy stosunek pracy sprzeciwia się dobru tej osoby, przedstawiciel ustawowy, za zezwoleniem sądu opiekuńczego, może stosunek pracy rozwiązać. Wprawdzie powołany przepis mówi o osobie ograniczonej w zdolności do czynności prawnych, ale w odniesieniu do małoletnich istnieje wyraźny zakaz zatrudniania osób poniżej 15. roku życia (art. 190 § 2 KP). Zwrócić przy tym należy uwagę na przepisy dodane ustawą z 22.11.2018 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r. poz. 2245). Zgodnie z art. 191 § 2¹ KP osoba, która ukończyła ośmioletnią szkołę podstawową, niemająca 15 lat, może być zatrudniona na zasadach określonych dla młodocianych w roku kalendarzowym, w którym kończy 15 lat. Zgodnie natomiast z art. 191 § 2² i 2³ KP osoba, która ukończyła ośmioletnią szkołę podstawową, niemająca 15 lat, z wyjątkiem osoby, o której mowa w § 2¹, może być zatrudniona na zasadach określonych dla młodocianych w celu przygotowania zawodowego w formie nauki zawodu, a osoba, która nie ukończyła

ośmioletniej szkoły podstawowej, niemająca 15 lat, może być zatrudniona na zasadach określonych dla młodocianych w celu przygotowania zawodowego w formie przyuczenia do wykonywania określonej pracy. Zawarcie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego z osobą, o której mowa w § 2² i 2³, jest dopuszczalne w przypadku wyrażenia na to zgody przez przedstawiciela ustawowego lub opiekuna prawnego tej osoby oraz uzyskania pozytywnej opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej (art. 191 § 2⁴ KP). Zgodnie zaś z art. 191 § 2⁶ KP z osobą, która ukończyła 15 lat i nie ukończyła ośmioletniej szkoły podstawowej, może być, na wniosek jej przedstawiciela ustawowego lub opiekuna, zawarta umowa o pracę w celu przygotowania zawodowego odbywanego w formie przyuczenia do wykonywania określonej pracy, jeżeli została ona przyjęta do oddziału przysposabiającego do pracy utworzonego w ośmioletniej szkole podstawowej albo uzyskała zezwolenie dyrektora ośmioletniej szkoły podstawowej, w której obwodzie mieszka, na spełnianie obowiązku szkolnego poza szkołą oraz uzyskała pozytywną opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej.

8. Z wyjątkiem czynności, o których mowa w dwóch tezach poprzedzających, uprawnienie dziecka do dokonywania czynności prawnych nie wyłącza uprawnień rodziców do reprezentacji.

9. Wyłączenia reprezentacji wynikają także z art. 98 § 2 KRO, gdy zachodzi wskazane tam wyłączenie reprezentacji rodziców, wówczas do reprezentacji dziecka przy czynności prawnej musi zostać ustanowiony kurator – na podstawie art. 99 KRO. Naruszenie wyłączenia reprezentacji powoduje nieważność czynności prawnej.

10. W postępowaniu cywilnym przedstawiciel ustawy reprezentuje dziecko, jeśli nie ma ono zdolności procesowej (art. 66 KPC). Dotyczy to zawsze dziecka poniżej 13. roku życia, natomiast dziecko starsze (pod warunkiem, że nie zostało ubezwłasnowolnione całkowicie) może samo występować przed sądem w sprawach wynikających z czynności prawnych, których może dokonywać samodzielnie (art. 65 § 2 KPC). Zasada wyrażona w art. 66 KPC znajduje także odpowiednie zastosowanie w postępowaniu administracyjnym i postępowaniu przed sądem administracyjnym.

11. Zgodnie z normą art. 98 § 3 KRO rodzice nie mogą reprezentować dziecka w sprawach, w których drugą stroną jest inne ich dziecko lub oni sami. Ponieważ jednak w tym zakresie art. 98 § 2 KRO stosuje się odpowiednio, orzecznictwo przyjęło, iż wyłączenie reprezentacji na zasadzie § 2 nie jest regułą w postępowaniu nieprocesowym. Również tu konsekwencją wyłączenia reprezentacji rodziców jest ustanowienie kuratora.

12. W kwestii zgody przedstawiciela ustawowego na leczenie dziecka podstawowe znaczenie mają regulacje ustawy: z 6.11.2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (t.j. Dz.U. z 2017 r.

poz. 1318 ze zm.), z 5.12.1996 r. o zawodach lekarza i lekarza denty-
sty (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 617 ze zm.) oraz z 19.8.1994 r. o ochronie
zdrowia psychicznego (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1878 ze zm.).

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 3.*

Art. 99. [Ustanowienie kuratora]

Jeżeli żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, reprezentuje je kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy.

1. Jeżeli chodzi o czynności prawne dominuje praktyka, zgodnie z którą najpierw na wniosek rodziców jest wydawane zezwolenie z art. 101 § 3 KRO, a następnie ustanawiany jest kurator do reprezentacji dziecka (na wniosek rodziców lub z urzędu). Obie sprawy są też rozpoznawane łącznie i wówczas w tym samym postanowieniu mieszczą się oba rozstrzygnięcia. Praktyka taka może być akceptowana tylko przy założeniu, że wyłączenie reprezentacji rodziców nie oznacza wyłączenia ich zarządu majątkiem dziecka. W przeciwnym razie zezwolenie na dokonanie czynności powinno dotyczyć kuratora i być wydawane na jego wniosek (art. 156 w zw. z art. 178 § 2 KRO).

2. Rozwiązaniem optymalnym jest przyjęcie, że postanowienie o ustanowieniu kuratora do konkretnej czynności prawnej (art. 99 w zw. z art. 98 § 2 KRO) może być wydane tylko po ustaleniu przez sąd opiekuńczy, iż dokonanie tej konkretnej czynności jest w interesie dziecka. Wówczas nie byłoby potrzebne dodatkowe zezwolenie sądu dla kuratora wydawane na podstawie art. 156 w zw. z art. 178 § 2 KRO.

3. Jeżeli chodzi o reprezentowanie dziecka przed sądem lub innym organem (art. 99 w zw. z art. 98 § 2 i 3 KRO), rozstrzygnięcie sądu opiera się na stwierdzeniu istnienia wyłączenia reprezentacji rodziców. Polega ono na wyborze osoby kuratora i ogranicza się do wskazania postępowania, którego postanowienie dotyczy. Konkretyzacja czynności procesowych może rodzić potrzebę zezwolenia sądu na podstawie art. 156 w zw. z art. 178 § 2 KRO, jeżeli dana czynność dotyczy ważnych spraw dziecka w rozumieniu art. 156 KRO, w szczególności, gdy chodzi o dysponowanie przedmiotem sporu (cofnięcie powództwa, uznanie powództwa, zawarcie ugody).

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 3.10.*

Art. 100. [Pomoc organów państwowych]

§ 1. Sąd opiekuńczy i inne organy władzy publicznej są obowiązane udzielać pomocy rodzicom, jeżeli jest ona potrzebna do

należytego wykonywania władzy rodzicielskiej. W szczególności każde z rodziców może zwrócić się do sądu opiekuńczego o odebranie dziecka od osoby nieuprawnionej, a także zwrócić się do sądu opiekuńczego lub innego właściwego organu władzy publicznej o zapewnienie dziecku pieczy zastępczej.

§ 2. W wypadkach, o których mowa w § 1, sąd opiekuńczy lub inne organy władzy publicznej zawiadamiają jednostkę organizacyjną wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, w rozumieniu przepisów o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, o potrzebie udzielenia rodzinie dziecka odpowiedniej pomocy. Właściwa jednostka organizacyjna wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej jest obowiązana informować sąd o rodzajach udzielanej pomocy i jej rezultatach.

1. Nowelą Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 6.11.2008 r. uzupełniono art. 100 § 1 KRO o możliwość zwrócenia się do wskazanych w przepisie organów o zapewnienie dziecku pieczy zastępczej, gdyż uznano za celowe wyeksponowanie idei wspierania rodziców przez instytucję pieczy zastępczej, która nie powinna być postrzegana wyłącznie jako forma ingerencji w sferę władzy rodzicielskiej, lecz także jako istotne wsparcie naturalnej rodziny dziecka. Pojęcie pieczy zastępczej użyte w art. 100 § 1 *in fine* KRO zostało rozwinięte później – ustawą z 9.6.2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 998 ze zm.). W świetle tej ustawy piecza zastępcza może być sprawowana w formie rodzinnej, która obejmuje rodzinę zastępczą i rodzinny dom dziecka, oraz w formach instytucjonalnych – placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych i interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych.

2. Najważniejszym rodzajem pomocy, uznanym za godny podkreślenia w ustawie, nadal jest doprowadzenie do stanu, aby dziecko znalazło się pod władzą rodziców. Realizacji tego ich uprawnienia służą ponadto inne przepisy, np. art. 26 § 1 KC, ustanawiający prawne miejsce zamieszkania, i art. 211 KK, przewidujący karę za uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego poniżej 15 lat, wbrew woli osoby powołanej do opieki.

3. Wydanie orzeczenia w sprawie o odebranie małoletniego wymaga ustalenia, czy po stronie uczestnika nie ma przeszkody, tj. stanu usprawiedliwiającego co najmniej zawieszenie władzy rodzicielskiej, oraz czy nie występuje zagrożenie dobra dziecka, wymagające zarządzenia pobytu w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub w rodzinie zastępczej.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 2.5.1.*

4. Gdy przeciwko odebraniu dziecka od osoby, u której się ono znajduje, przemawia wzgląd na dobro dziecka lub interes społeczny, to do uwzględnienia żądania rodzica, nawet mającego pełnię

władzy rodzicielskiej, brak niezbędnej – w myśl art. 100 KRO – przesłanki, a mianowicie tego, że odebranie dziecka potrzebne jest do należytego wykonywania władzy rodzicielskiej.

5. Sąd zobowiązany jest do wyjaśnienia, czy przywiązanie małoletniej do babki jest wystarczającym świadectwem harmonijnego rozwoju uczuć dziecka, które charakteryzował lęk dziecka do ojca. Decydujące w sprawie jest dobro dziecka, jakim jest poczucie jego bezpieczeństwa u babki. Dobro to byłoby zagrożone, gdyby babka została pozbawiona jakiegokolwiek wpływu na los wnuczki, tym bardziej, że w takim przypadku powinno nastąpić niezwłoczne odebranie dziecka. Usankcjonowanie takiego stanu rzeczy wymaga zarządzenia o umieszczeniu dziecka w rodzinie zastępczej na podstawie art. 109 § 2 pkt 5 KRO, przy jednoczesnym udzieleniu pomocy ojcu przez wydanie i nadzorowanie wykonywania zarządzeń mających doprowadzić do nawiązania więzi psychicznej, koniecznej do należytego wykonywania w przyszłości władzy rodzicielskiej.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 2.5.2.*

6. Postępowanie w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostających pod opieką regulują art. 598¹–598¹³ KPC. W ramach tego postępowania można wyróżnić **fazę rozpoznawczą** oraz **fazę wykonawczą** (realizacyjną). Faza rozpoznawcza przebiega według art. 598¹–598⁵ KPC. Faza wykonawcza podlega art. 598⁶–598¹³ KPC, bez względu na to, w którym postępowaniu zapadło orzeczenie o odebraniu osoby.

7. W sprawie o odebranie dziecka i pozbawienie władzy rodzicielskiej dziecko nie jest uczestnikiem postępowania.

8. Sprawy o odebranie dziecka nie mogą być wszczęte z urzędu.

9. Wniosek podlega opłacie stałej w wysokości 40 zł (art. 23 pkt 1 KSCU).

10. W powołanej w tezie 1 nowej ustawie piecza zastępcza jest traktowana jako jedna z form wsparcia dla rodziny naturalnej dziecka. Co do zasady, piecza zastępcza może być zastosowana dopiero po wyczerpaniu możliwości wsparcia rodziny innymi środkami, wśród których zasadnicze znaczenie ma ustanowienie asystenta rodziny, ponadto można zastosować inne środki, jak np. rodzinę wspierającą czy placówkę wsparcia dziennego. W art. 100 § 2 nałożono obowiązek zawiadomienia jednostki organizacyjnej systemu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, który ma na celu umożliwienie zastosowania tych środków.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 2.5.3.*

Art. 101. [Zarząd majątkiem dziecka]

§ 1. Rodzice obowiązani są sprawować z należytą starannością zarząd majątkiem dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską.

§ 2. Zarząd sprawowany przez rodziców nie obejmuje zarobku dziecka ani przedmiotów oddanych mu do swobodnego użytku.

§ 3. Rodzice nie mogą bez zezwolenia sądu opiekuńczego dokonywać czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu ani wyrażać zgody na dokonywanie takich czynności przez dziecko.

1. Do zarządu majątkiem dziecka należą wszystkie czynności prawne, procesowe (czynności w postępowaniu sądowym lub przed innym organem państwowym czy też samorządowym) i faktyczne dotyczące majątku dziecka, a zatem – w przeciwieństwie do zarządu majątkiem wspólnym małżonków – nie tylko dotyczące określonych przedmiotów należących do tego majątku. Do zarządu majątkiem dziecka należą również czynności zobowiązujące niezwiązane z przedmiotami należącymi do tego majątku, np. poręczenie.

2. Zgodnie z art. 101 § 2 wyłączenie zarządu rodziców dotyczy jedynie zarobku dziecka (choć należy tu pamiętać o art. 91 § 1 KRO, który proklamuje obowiązek zarobkującego dziecka przyczyniania się do pokrywania kosztów utrzymania rodziny, jeżeli mieszka u rodziców), a także przedmiotów oddanych dziecku do swobodnego użytku.

3. Wyłączenie zarządu rodziców dotyczy ponadto sytuacji, o której mowa w art. 102 KRO (zastrzeżenie w umowie darowizny lub w testamencie, że przedmioty przypadające dziecku z tytułu darowizny lub testamentu nie będą objęte zarządem rodziców).

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.3.1.*

4. Czynność prawna jest nieważna, gdy wbrew normie art. 101 § 3 KRO została dokonana bez wymaganej zgody sądu opiekuńczego.

5. Zasadą powinno być, że sąd wskazuje, na jaką czynność zezwala, z uwzględnieniem jej niezbędnych elementów (*essentialia negotii*) oraz ewentualnie innych warunków. Niemniej jednak w pewnych rzadkich sytuacjach, ze względu na charakter stosunków prawnych będących przedmiotem orzeczenia sądu, nie da się uniknąć zezwolenia ogólnego.

6. Udzielając zezwolenia na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka, sąd ocenia jej legalność oraz jej celowość.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.4.*

Granice zwykłego zarządu nie są określone ustawowo. Zależą one od stanu majątku dziecka, charakteru czynności, czyli ogólnie – od okoliczności danej sprawy. Pewne wskazania daje w tym zakresie orzecznictwo i nawiązanie do katalogu czynności wymienionych w dekrete z 22.1.1946 r. – Prawo rodzinne (Dz.U. Nr 6, poz. 52 ze zm.).

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.4.2.*

Rodzice mogą, bez zezwolenia sądu opiekuńczego przewidzianego w art. 101 § 3 KRO, nabywać dla małoletniego dziecka nieruchomości na podstawie umowy darowizny w stanie wolnym od zobowiązań wobec darczyńcy lub osób trzecich.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.4.3.*

7. Gdyby między rodzicami doszło do rozbieżności stanowisk, rozstrzygnięcie z art. 101 § 3 KRO musi być poprzedzone rozstrzygnięciem na zasadzie art. 97 § 2 KRO. Nie ma przeszkód, aby nastąpiło to w jednym postępowaniu.

8. Zgodnie z art. 583 KPC zezwolenia na dokonanie przez rodziców czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka lub na wyrażenie przez rodziców zgody na dokonanie takiej czynności przez dziecko sąd opiekuńczy udziela na wniosek jednego z rodziców, po wystuchaniu drugiego. Postanowienie sądu opiekuńczego w tym przedmiocie staje się skuteczne dopiero z chwilą uprawomocnienia się i nie może być zmienione ani uchylone, jeżeli na podstawie zezwolenia powstały skutki prawne względem osób trzecich.

9. Wniosek rodziców o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka, złożony stosownie do art. 101 § 3 KRO w zw. z art. 583 KPC, nie podlega ustawowemu zwolnieniu od opłat sądowych na podstawie art. 95 zd. 1 pkt 4 KSCU. Wniosek podlega opłacie stałej w wysokości 40 zł (art. 23 pkt 1 KSCU).

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.5.*

Konsekwencją niedochowania należytej staranności i wyrządzenia szkody w majątku dziecka może być odpowiedzialność odszkodowawcza rodziców wobec samego dziecka. Ponieważ rodzice i dzieci są stronami swojego stosunku prawnego wynikającego z ustawy, którego elementem jest sprawowanie przez rodziców zarządu majątkiem dziecka, przyjmuje się, że odpowiedzialność za związane z tym stosunkiem szkody wyrządzone w majątku dziecka jest odpowiedzialnością kontraktową (art. 471 i n. KC).

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.3.*

Art. 102. [Wyłączenie zarządu rodziców]

W umowie darowizny albo w testamentie można zastrzec, że przedmioty przypadające dziecku z tytułu darowizny lub testamentu nie będą objęte zarządem sprawowanym przez rodziców. W przypadku takim, gdy darczyńca lub spadkodawca nie wyznaczył zarządcy, sprawuje zarząd kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy.

1. Wola darczyńcy musi wynikać z umowy darowizny, co wyłącza późniejsze jej wyrażenie po zawarciu umowy darowizny. Inaczej jest w przypadku wyłączenia testamentem zarządu rodziców, które może być wyrażone w testamencie późniejszym.

2. Zarówno zarządca wyznaczony przez darczyńcę lub spadkodawcę, jak i kurator ustanowiony przez sąd podlegają nadzorowi sądu opiekuńczego, tak jak opiekunowie prawni – kurator wobec odesłania w art. 178 § 2 KRO, a zarządca w drodze analogii.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.1.*

Art. 103. [Przeznaczenie dochodów]

Czysty dochód z majątku dziecka powinien być przede wszystkim obracany na utrzymanie i wychowanie dziecka oraz jego rodzeństwa, które wychowuje się razem z nim, nadwyżka zaś na inne uzasadnione potrzeby rodziny.

1. Z normy tej wynika zasada, że posiadanie przez dziecko majątku nie może uprzywilejowywać go w stosunku do rodzeństwa, co nazwano w literaturze zasadą solidarności rodzinnej.

2. Przepis dotyczy dysponowania tylko czystym dochodem z majątku dziecka, a nie samym kapitałem. Norma ta koresponduje z art. 133 § 1 *in fine* KRO, w świetle którego na zmniejszenie obowiązku alimentacyjnego rodziców mogą mieć wpływ środki stanowiące dochód z majątku dziecka, a nie sam majątek.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.3.*

Art. 104. [Inwentarz majątku]

§ 1. Sąd opiekuńczy może nakazać rodzicom, żeby sporządzili inwentarz majątku dziecka i przedstawili go sądowi oraz zawiadamiali sąd o ważniejszych zmianach w stanie tego majątku, w szczególności o nabyciu przez dziecko przedmiotów majątkowych o znacznej wartości.

§ 2. Sąd opiekuńczy może w uzasadnionych wypadkach ustalić wartość rozporządzeń dotyczących ruchomości, pieniędzy

i papierów wartościowych, których dziecko lub rodzice mogą dokonywać każdego roku bez zezwolenia sądu opiekuńczego, z zastrzeżeniem art. 103.

Zarządzenia, o których tu mowa, mogą być wydane w szczególności w związku z zezwoleniem na czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka, jako sposób zabezpieczenia środków finansowych, które wpłyną do majątku dziecka w wyniku realizacji umowy będącej przedmiotem zezwolenia sądu, ale także przy okazji innych ingerencji sądu opiekuńczego w wykonywanie władzy rodzicielskiej.

Przepis art. 104 § 2 KRO ma ułatwić rodzicom wykonywanie zarządu majątkiem dziecka, zwłaszcza majątkiem o znacznej wartości oraz o zróżnicowanym składzie, i zarazem zabezpieczyć majątek dziecka przed nieuzasadnionym jego uszczupleniem w dłuższym okresie przez drobne nawet czynności zwykłego zarządu.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.3.*

Art. 105. [Skutki ustania zarządu]

Po ustaniu zarządu rodzice obowiązani są oddać dziecku lub jego przedstawicielowi ustawowemu zarządzany przez nich majątek dziecka. Na żądanie dziecka lub jego przedstawiciela ustawowego, zgłoszone przed upływem roku od ustania zarządu, rodzice obowiązani są złożyć rachunek z zarządu. Żądanie to nie może jednak dotyczyć dochodów z majątku pobranych w czasie wykonywania władzy rodzicielskiej.

Artykuł 105 KRO przewiduje dwa obowiązki rodziców. Pierwszy powstaje z mocy prawa z chwilą ustania zarządu i sprowadza się do oddania dziecku lub jego przedstawicielowi ustawowemu zarządzanego przez nich majątku. Drugi obowiązek powstaje z chwilą zgłoszenia – nie później niż w ciągu roku od ustania zarządu – żądania przez dziecko lub jego przedstawiciela i polega na złożeniu rachunku z zarządu.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.5.*

Art. 106. [Zmiana orzeczenia o władzy rodzicielskiej]

Jeżeli wymaga tego dobro dziecka, sąd opiekuńczy może zmienić orzeczenie o władzy rodzicielskiej i sposobie jej wykonywania zawarte w wyroku orzekającym rozwód, separację bądź unieważnienie małżeństwa, albo ustalającym pochodzenie dziecka.